

Bir Şey Yapmalı

Cemil Meriç harf inkılabını sevemez. Beğenmez. Ona göre harf inkılabı ile birlikte kütüphanelerdeki kitaplar tuğlalara dönmüştür. Daha da kötüsü artık geçmişimize yabancı olmuşuzdur. Geçmişimiz dediği de daha çok kültürümüzdür. Cemil Meriç çok değer verdiğim bir yazar. En kıskandığım özelliği ise okumaya verdiği değerdir. Hani derler ya okumaktan gözleri kör oldu diye. İşte o adam Cemil Meriç'tir. Gözleri o kadar büyük görme bozuklukları yaşamaya başlar ki en sonunda kitap okumak için evindeki lambanın tam altına masa koyar, sonra da bu masanın üzerine sandalye ile çıkar ve lambaya iyice yaklaşarak okur. Gözleri kör olana kadar okur. Onun için okumak demek, onu anlayamayan insanlardan, yalandan, dolandan, bilgisizlikten, düşüncesizlikten kaçmak ve kitaplara, gerçeklere, doğrulara ulaşmak demektir. Ancak ne kadar düşünürsem düşüneyim başta söylediğim sözlerine katılmıyorum. Cemil Meriç yanılmış olamaz mı? Geçmişe yabancılaşmak için kitaplarımızın tuğlalara dönüşmesi yeterli mi?

Cemil Meriç'in kültüre yabancılaşma teorisi bence biraz da korkusundan kaynaklanıyor. O kültüre yabancılaşmamızdan korkuyor. Ancak bu korkusu yersiz. Çünkü kendisi bunun en canlı örneği. Kitap okumak için verdiği inanılmaz çaba takdire şayan değil mi? Geçmişe yabancılaşmak istemeyen herkes gereğini zaten yapar. Sorun şu ki bazıları geçmişe yabancılaşmanın tek sorumlusu olarak harf inkılabını görüyor oysa bu doğru değil. Bu olsa olsa suçu üzerimizden atacak bir günah keçisi bulmaktır.

Kültürü hatırlatmak anlamında 50-60 yıl gerilere gidecek kadar yaşım yok. Ancak 20-30 yıl öncesine gittiğimde en çok hatırladığım mahalle olma kavramı vardı. Bence en unutulmaması gereken kültürel değerimiz buydu. Bunun gibi daha birçok kültürel değerimiz daha vardı ama ben özellikle bunun üzerinde durmak istiyorum. Hatta sadece mahalle değil, sokaklar bile ayrı ayrı insanların birlik olduğu alanlardı. Aynı sokakta oturan aileler birbirini tanırdı, sıkıntılarını, sevinçlerini veya üzüntülerini paylaşırdı. Anneler her gün başka birinin evinde toplanırdı. Evdeki eksik malzemeler komşulardan tedarik edilir, yenisi alınınca geri iade edilirdi. Çocuklar birlikte oynar, hatta mahalle takımı kurardı. Arkadaşlık çocukken öğrenilirdi. Hiçbir anne babanın o yıllarda çocuğunu sokağa yollarken şu çocukla oynama ya da bu kişiyle konuşma dediğini hatırlamıyorum. Kimse kötü insan değildi.

Peki ne oldu bize?

Değiştik. Oysa 20-30 yılda ne dilimiz değişti ne de kitaplarımız tuğla oldu. Üstelik her ne kadar okuma oranlarımız düşük olsa da artık önceye göre daha da çok kitap kendine raflarda yer bulabiliyor.

Uzman Psikolog Paul Piff adında birinin "Para insanı bozar mı?" adlı çalışması bütün dünyanın benzer bir değişim sürecinde olduğunu düşündürttü bana. Yaptığı deneylerde rastgele seçilen insanlardan bazılarını hileli bir şekilde bir monopoly oyununda daha zengin hale getirdiklerinde bu kişinin hileli bir yolla daha zengin hissettiğini bilmesine rağmen kendisiyle daha fazla gurur duyduğunu, daha abartılı hareketler yaptığını ve kurallara karşı gelmeye daha meyilli olduğunu keşfetmişler. Bununla yetinmeyip sokağa çıkmışlar.

Amerika'nın California eyaletinde araçlar yaya geçidinde önceliği yayalara vermek zorundadır. Yoldan geçecekmiş gibi yapan bir yayaya arabaların nasıl davrandığını ölçmek istemişler. Ucuz araçların hepsi bu yayaya yol verirken pahalı araçların sadece yarısı yol vermiş.

Başka bir deneyi ise yıllık geliri düşük olan insanlarla yıllık geliri çok yüksek olan insanlardan oluşturdukları bir denek grubunda yapmışlar. Bu kişilere verdikleri 10 dolar gibi küçük bir miktar parayı isterlerse tanımadıkları ihtiyaçlı insanlara verebilecekleri söylenmiş. Yine düşük gelirlili insanların yüksek gelirlili insanlara göre 2 kat daha fazla yardımsever davrandığı ölçülmüş.

Aslında çalışmada zengin insanların tamamen kötü oldukları sonucu çıkmamış ancak zenginlik arttıkça insanların davranışlarının değişebildiği gözlenmiş. Zenginlikle beraber insanların empati ve başkalarına değer vermek gibi özelliklerinin gittikçe azaldığını keşfetmişler.

Türkiye'ye dönersek eğer son 20-30 yıllık süreç içerisinde toplumsal refah anlamında geliştiğimizi söyleyebiliriz. Bununla birlikte teknolojik gelişmelere de çok çabuk adapte olma çabamızın toplumsal değişimlerimizde ön ayak olduğunu düşünüyorum. Belki de hem empati yeteneğimizi hem de diğer insanlara verdiğimiz değeri artan refah ve gelişen teknoloji ile birlikte gittikçe kaybeder olduk. Teknolojiye ya da bilgisayarlara ya da telefonlara karşı değilim ancak teknoloji çağına geçiş sürecinde daha çocukken öğrendiğimiz, arkadaşlık, birlik olmak, ihtiyacı olanlara destek olmak, mutluluğu veya acıyı paylaşmak gibi duygusal yönlerimizi kaybetmekten korkuyorum. Dijital çağa uzak kalarak bu duygulara sahip kalmak akıllıca görünmüyor o yüzden bu duygu ve becerilerimizi de dijital çağa adapte ederek kültürümüze ve benliğimize yabancılaşmayacak bir yol bulmalıyız.